

NICOLAE DABIJA

Tema pentru acasă

Ediția a VII-a

//bestseller

Editor: Ion Bargan
Redactor: Valentin Guțu
Lector: Ludmila Pădureț
Foto copertă: Alex Iordache
Design copertă: Ina Moroșanu
Tehnoredactare: Ina Moroșanu

www.temapentruacasa.com

© Nicolae Dabija
© Editura Bestseller

Descriere CIP a Camerei Naționale a Cărții
Dabija, Nicolae
Tema pentru acasă / Nicolae Dabija. – Ed. a 7-a. – Chișinău
Editura Bestseller, 2016
(Tipogr. „Bons Offices”). - 430 p.

ISBN 978-9975-3093-8-7.
821.135.1(478)-31
D 11

DESPRE AUTOR

Nicolae Dabija s-a născut la 15 iulie 1948 în satul Codreni, URSS, azi Republica Moldova. Rudele sale, printre care arhimandritul Serafim Dabija, vor fi deportate în Siberia. Termină școala medie în orașul Cimișlia. Urmează studiile la Facultatea de Jurnalism, Universitatea de Stat din Moldova, în anul III fiind exmatriculat „pentru activitate anticomunistă și antisovietică“ în contextul evenimentelor din 1968 din Cehoslovacia. Va fi restabilit în 1970 la Facultatea de Filologie, după absolvirea căreia va lucra la redacția tineret a televiziunii, apoi în redacția revistei „Nistru” a Uniunii Scriitorilor.

În 1986, pe valul schimbărilor gorbacioviste, Congresul VII al Scriitorilor din Moldova îl alege redactor-șef al săptămânalului „Literatura și Arta”, care în curând va deveni principalul artizan al schimbărilor din acea vreme, simbol al Mișcării de democratizare și desovietizare a societății, publicația ajungând la un tiraj record de 260,000 de abonați, fiind cum avea să fie calificat de ziarul francez Le Figaro „publicația literară cu cel mai mare tiraj din Europa.”

Autor a peste 80 de volume de poezii, eseuri și publicistică (unele traduse și publicate în SUA, Brazilia, Franța, Italia, Federația Rusă ș.a.). Revista americană de poezie Cold Mountain Review îl numește pe Nicolae Dabija unul dintre cei mai de seamă poeți ai lumii. La acordarea distincției de Doctor Honoris Causa a Universității „Constantin Stere” din Chișinău în 2015, profesorul și scriitorul Ion Deaconescu, președintele Academiei Internaționale „Mihai Eminescu” l-a numit cel mai mare poet român în viață.

Nicolae Dabija este și un savant important. În 1987 a editat o Antologie de poezie veche românească, prin intermediul căreia a pus în circulație pentru prima dată peste 40 de autori din secolele XIV-XVII, descoperiți de el în arhive din fosta URSS, Turcia și Vatican. A tradus în limba română volume din lucrările lui Federico García Lorca, Johan W. Goethe, Maxim Gorkii ș.a.

Laureat al mai multor premii naționale și internaționale: Premiul pentru Poezie la Conferința Tinerilor Scriitori din URSS (1975), Premiul Național al Republicii Moldova (1988, 2011), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995), Marele Premiu „Sfântul Gheorghe” al Festivalului Internațional de Poezie de la Uzdin, Serbia (2006), Marele Premiu al Festivalului Internațional de Poezie de la Trieste, Italia (2014), Premiul Internațional de Poezie „Umberto Mastroianni” (2015), Premiul „Sceptrul Poeziei” acordat de Uniunea Scriitorilor din Macedonia (2015) ș.a.

Din 2003 este Membru de Onoare al Academiei Române. Deținător al Ordinului Republicii (1996), Ordinul „Steaua României” (2000) și Medalia Libertății conferită de Guvernul SUA (2015).

*Se dedică intelectualității basarabene
din toate timpurile*

CUVÂNT

În vara anului 2007 am murit. Era luna când împlineam 59 de ani. Căzusem de pe o stâncă din preajma mănăstirii Țipova de lângă râul Nistru. Și atunci, în acele clipe dintre viață și moarte, iar mai exact, dintre moarte și viață, mi s-a arătat această carte: mai întâi am văzut-o – toată! – în câteva fracțiuni de secundă, apoi, pe măsură ce trecea timp, aceasta mi se dezvăluia filă cu filă, frază cu frază, cuvânt cu cuvânt, în toată dimensiunea ei.

În acele clipe de la fundul prăpastiei am văzut, ca în lumina unui reflector, niște bărbați, femei și copii adunați în preajma mea, ca să mă încurajeze, ca să mă susțină, ca să-mi întindă mâna și să mă ridice din bezna în care mă prăbușisem: erau ființe necunoscute, care au revenit ulterior, la fel de vag, și-n sala de operații, și pe pat de convalescență, să-mi povestească, dar nu în cuvinte, ci mai degrabă cu ajutorul unor imagini, narațiunea care urmează.

Ea mi s-a arătat într-un fel ca o amintire din viața altcuiva, ca o dezvoltare a unor evenimente ce au avut loc cu mult înainte de nașterea mea, ca o răzbunare, ca o îndeplinire a unor obligații.

Scrierea cărții le-o datorez acelor necunoscuți care m-au readus la viață.

Ea este a lor.

Eu n-am făcut decât să aștern pe file ceea ce mi-au relatat ei.

Autorul

ORFELINATUL

*„Vântul suflă încotro vrea să-i auzi vuietul;
dar nu știi de unde vine, nici încotro merge.”*

Evanghelia după Ioan

Si era miercuri și ploaie.
Atinse, ácele brazilor se risipeau în toate părțile.
Firele grele de apă pisau iarba ca s-o bage înapoi
, în pământ.

Era o perdea de ploaie, cu franjuri lungi, boțită la atingerea ei cu pământul.

Deși era amiază, se făcuse dintr-odată întuneric.

Îmi place cum cerne în Siberia.

După ce am spălat podelele clasei noastre, fiind de planton în acea zi, m-am așezat cât mai comod pe pervaz să pot asculta ploaia cum bate toba în acoperiș ca o chemare la luptă și să urmăresc de sus, de la etaj, cum stropii răpăie grăbiți prin ograda orfelinatului nostru cu pași de soldați porniți la atac.

Atunci l-am văzut pentru prima dată pe acel bărbat ciudat, îmbrăcat într-un trenchi subțire și cu un fes de lână tras pe cap, ieșind din școala noastră; m-a mirat faptul că nu se grăbea nicăieri: s-a oprit în mijlocul curții, ca și când

n-ar fi turnat de sus cu găleata, pe urmă a privit lung înapoi, probabil m-a zărit și pe mine urmărindu-l prin geamul clasei, a pornit iar, apoi s-a oprit din nou, ieșind într-un târziu pe poarta școlii, ca să dispară în ploaie...

Acel necunoscut avea să revină și a doua, și a treia, și a patra zi.

Nu știa nimeni nici cine e, nici ce caută la orfelinatul nostru.

Aici, la Nadrecinoe, atunci când împlinisem vârsta de 12 ani, mi-am aflat pentru prima dată numele meu cel adevărat.

Mă numisem până atunci Ivan Ivanov-15, ca și cum aș fi fost o adresă, și nu o persoană.

De ce 15? Toți copiii de la Nadrecinoe, la sugestia unui șef de departe, purtau unul și același nume: Ivan Ivanov. Dar profesorii noștri, ca să ne deosebească, ne adăugaseră și câte un număr: Ivanov I.-1, Ivanov I.- 2...

Și așa până la 300. Atâția copii eram la Nadrecinoe.

Ni se spunea „copiii lui Stalin”. Știam că părintele nostru ne iubește nespun și că nu ne-a vizitat niciodată numai din motiv că dânsul conduce o țară prea mare și nu-i mai rămâne timp și pentru noi, băieții lui. Îl așteptam însă în fiecare zi, nădăjduind că odată și odată va trece, cu cadouri sau fără, și pe la Nadrecinoe.

Orfelinatul nostru urma să ne învețe să muncim, dar în primul rând – să-l iubim pe tovarășul Stalin.

Portretul lui – un bărbat mustăcios, cu luleaua într-o mână și cu fermitate în priviri – era agățat în fiecare clasă, în dormitoare, în cantină – pretutindeni.

Pentru el era gata să-și dea viața fiecare dintre noi, pentru el și pentru Liubov' Herbertovna Valeva, directoarea orfelinatului nostru, chiar dacă dânsa ne bătea crunt aproape săptămânal, dar tocmai ea – și acest lucru îl cunoșteam cu

toții – avea cea mai mare grijă de noi ca să ne creștem mușchii pentru Patrie și să mâncăm de trei ori pe zi.

Nu ne supăram pentru că știam că vina era numai a noastră, care nu eram chiar așa cum ne dorea ea: disciplinați, să vorbim numai când suntem întrebați, să mergem în pas cadențat prin curtea orfelinatului sau în drum spre școală și înapoi...

Dar, de fapt, la Nadrecinoe ne băteau toți: profesorii, paznicii, bucătăresele, cei mai mari elevi ne băteau pe noi cei mai mici, iar noi, la rândul nostru – pe cei și mai mici.

Răbdam cu stoicism bătaia, pentru că ne pregăteam de război.

Așa ne spuneau educatorii noștri, că vine războiul, iar noi urma să-l câștigăm. Pentru asta însă trebuia să fim rezistenți, să putem răbda orice durere, orice lipsuri, orice înjosire.

Visam cu toții acel război, ca să ne putem da viața pentru Iosif Vissarionovici Stalin, care la fiecare sărbătoare ne transmitea prin profesori salutul lui, eram gata să ne aruncăm, pentru el, cu piepturile peste ambrazurile dușmane, precum Aleksandr Matrosov, trecut și dânsul printr-un orfelinat ca al nostru; sau să ne dăm foc în pulberăriile vrăjmașilor, precum partizanul Aleksei Lioha, crescut și el fără părinți.

Noi creșteam, iar războiul, spre decepția noastră, nu mai începea.

Și viețile noastre nu aveau, astfel, nicio șansă să capete vreodată sensul major pe care ni-l doreau profesorii și pe care îl visam și noi.

În școala noastră, unde puteai să supraviețuiești doar umilindu-l pe cel mai mic, mă mândream cu faptul că eu nu plâng niciodată. Oricât ar fi fost durerea de mare, pe mine, spre deosebire de alți „plângăreți”, nu m-a văzut nimeni slobozind o lacrimă.

Prima dată am plâns când a murit tovarășul Stalin.

Care nu reușise, cât a fost viu, să ne viziteze. A plâns școala întreagă, de la mic la mare, de răsunase toată taigaua de suspinele noastre câteva zile în șir, știind că rămăseserăm cu toții orfani.

Din ziua aceea profesorii deveniseră apatici, parcă viața lor brusc fusese lipsită de orice conținut, nu mai insistau să mergem în pas de defilare la cantină și la ore, paznicii coborâseră pe pământ din turnul lor de lemn, porțile se deschiseseră larg, nu mai eram certați când dispăream în taiga sau ne scăldam în lacurile reci ca gheața, iar după lecții și în zilele de duminică eram lăsați de capul nostru.

În deosebi zilele de duminică se scurgeau cel mai vesel. Fiecare elev în această zi era preocupat de câte ceva: trecea, făcându-și vânt și sărind de pe-un sloi de gheață pe altul, râul Kolâma până pe celălalt mal sau înșira pe acoperișurile atelierelor lațuri cu momeli pentru ciori, pe care le jumulea și le frigea la foc. Carnea acestora, după o săptămână de terci lipsit de orice gust, li se părea nespus de delicioasă. Ne adunam cu toți în jurul acelor focuri: cei mari mănâncă, iar cei mici stau ciucure în jur, poate le pică și lor ceva. Așa e legea vieții: la anul alții vor fi mai mari și vor mânca, și alți pici vor sta ciotcă în preajma acestora, urmând să rabde, ca să crească și dânșii mari.

Orfelinatul era casa noastră părintească.

Mă născusem acolo, crescusem acolo, nu cunoșteam pe nimeni altcineva decât pe femeile și bărbații de la Nadrecinoe, pe care noi îi iubeam și cărora le spuneam, delaolaltă, „mamă” și „tată”.

Educatorii și profesorii noștri, care intrau până la moartea lui Iosif Vissarionovici la lecții cu pistolul la brâu, fără să știm de ce, ca și supraveghetorii, care urcau și ei înarmați cu carabine în turnul de pază, pentru ca să ne întoarcă atunci

când ne îndreptam către pădurile de alături pline cu urși și bandiți evadați din închisorile din jur sau când ne duceam la râu să prindem pești și să prăjim broaște ori să vânăm bufnițe pe lumină, erau aspri cu noi, pentru că ne iubeau.

Până la 12 ani crezusem, ca și ceilalți colegi ai mei, că lumea toată seamănă cu internatul nostru: înconjurat cu ziduri înalte, deasupra cărora era înșirată sârma ghimpată prin care trecea curent electric, cu geamuri zăbrelete, cu uși metalice care seara erau zăvorâte și încuiate pe din afară, cu încăierări pe dinăuntru – „cine-i mai tare, acela dictează!” –, cu pat de fier, cu o noptieră la doi, cu un șifonier lung de lemn putred, cu un prosop comun pentru cei care nu vor să se șteargă cu mâneca, dar – fiecare cu lingura și strachina lui. Toți aveam nu doar nume la fel, ci și haine la fel, bocanci – la fel, tunsoare – la fel.

Mai credeam că ea, lumea de dincolo de ziduri, se duce la muncă și se întoarce în pas cadențat, așa cum mergeam noi la cantină și la culcare, că și ea cântă cu ură, ca și noi, cântece fără sens.

Ieșeam aliniați în curte, plecam încolonați în excursii, iar a fi singur, a sta singur, a rămâne de unul singur trecea drept insolență, era ca o sfidare a colectivității. Chiar atunci când făceam o ispravă rea, dacă la ea participam cu toții – o dată am spânzurat un câine bălos, altă dată am omorât cu bâtele un urs după ce-i descoperise careva bârlogul unde hiberna –, nu eram pedepsiți. Dar când făceam o faptă bună de unul singur – ca Roșcatul, cum îl porecleam pe un coleg din clasele mari, care a salvat de la înec o fată, a cărei luntre se răsturnase în Kolâma –, eram sancționați aspru. Asta pentru a nu stimula egoismul din noi. Nimeni nu avea dreptul vreodată să rămână de unul singur – în clasă, în curtea școlii, în dormitor. „Omul nu poate exista decât împreună cu alții,

numai atunci el este el”, ne spunea Liubov’ Herbertovna.

Cei mai demni de dispreț, ne spuneau educatorii, erau acei care gândesc *ceva*, acest *ceva* fiind sinonim cu prostiile, cu anticiparea unor depravări ulterioare: „Nu veți putea fugi nicăieri de societate”. Acest din urmă cuvânt însemnând colectivitatea noastră, familia noastră, orfelinatul nostru.

Iar eu eram demn de disprețul pedagogilor și al colegilor: mie îmi plăcea să fiu singur. Învățasem să fiu singur aproape în orice împrejurare. Și la lecții, și la antrenamentele sportive, chiar și în toiul jocurilor noastre – eram cu gândul aiurea. Descoperisem că asta, dacă nu mă făcea fericit, mă ferea să fiu nefericit.

Mă ascundeam câteodată în podul școlii sau, când era timp însořit, mă aburcam pe acoperișul plat al unuia dintre atelierele noastre, ca să pot fi eu și cu gândurile mele. La ce mă gândeam? La multe: la viitor, la taiga, la colegi, la nimic. Da, da! Aveam satisfacție și să stau fără să mă gândesc la ceva anume.

O altă cerință a pedagogilor noștri era că nimeni nu avea dreptul să aibă vreo taină în afara colectivului.

Iar eu aveam una...

Împlinisem trei sau patru ani când am observat pe partea interioară a brațului drept un tatuaj. Oricât m-aș fi străduit să-l spăl, să-l rod până la sânge, să-l fac să dispară, acesta nu se lua.

Instinctiv, poate și pentru că am observat că nimeni dintre colegii mei nu avea un desen asemănător, m-am străduit mereu să-l feresc, să-l ascund de alți ochi.

Când ne duceam încolonați la baie, când participam la competiții sportive, când munceam verile în atelierul nostru, când ni se schimbau rufele de pe noi, mă străduiam să țin partea de jos a brațului cât mai lipită de corp, ca nimeni

să nu-l observe. Era un rebus, o criptogramă, erau niște hieroglife?!, nu pricepeam. Abia când am învățat să citesc, am putut desluși că erau niște litere care alcătuiau împreună un cuvânt: MIRCEA. Ce însemna acesta, nu știam, dar nici nu aveam de cine să întreb. Nu cunoșteam, de asemenea, dacă mă născusem cu el sau mi-l scrijelise în carne cineva. Era un scris cu o cerneală vârată adânc în piele. Nu știam cine l-a făcut, de ce? când? cum? Aceste întrebări mi le pusesem nu o dată.

Era un semn pe care o vreme îl urăsem, pentru că-mi „mutilase” mâna, făcându-mă să mă deosebesc de restul colectivului și pe care îl tratasem în sinea mea ca pe-o infirmitate, apoi mă obișnuisem cu el și începuse chiar să-mi placă faptul că aveam o taină care e numai a mea.

Peste o zi după ploaia siberiană, mă aflam pe coridoarele școlii, când l-am văzut a doua oară pe acel bărbat ciudat, care nu semăna cu noi, ieșind din cabinetul directoarei noastre. Era trist, tras la față, slăbit, cărunt și cu priviri calde, care emanau multă bunătate și omenie. Ca și ale tovarășului Stalin.

L-am văzut și a treia zi. Directoarea l-a întâmpinat în prag și i-a strigat de față cu toți copiii: „Nu e la noi cel pe care-l căutați”. „E la dumneavoastră”, rostise cu voce înlăcrimată necunoscutul. „Știu că e la dumneavoastră. Trebuie să fie aici.” „V-am spus că nu e.” „E posibil să poarte alt nume.” „Duceți-vă la Moscova, poate acolo vă vor spune ceva”, făcu pe un ton împăciuitor Liubov’ Herbertovna.

Noi alergam în jurul lor, trăgeam cu urechea curioși la cele pe care le vorbeau și-l urmăream cu coada ochiului pe necunoscutul care refuza să părăsească curtea orfelinatului nostru.

A ieșit dincolo de garduri și a rămas să aștepte lângă

poartă până s-a făcut noapte. Se uita atent la chipul fiecărui elev, parcă ar fi căutat ceva, pe cineva.

A revenit și în ziua următoare...

Noi ne feream de el și ne prefăceam că nu ne deranjează. Pe urmă prezența lui a început să ne irite. Într-un fel, bănuiesc, ne și temeam de el. Mai ales după ce Isidor Isidorovici de la gardă ne-a spus că s-ar putea să fie vreun nebun fugit de la ospiciul din Magadan sau vreun spion american, care caută secrete militare în școala noastră.

Trecuse aproape o săptămână și străinul nu pleca.

Stătea acolo la poartă, de serviciu, parcă era paznicul turnului din Pisa și-l supraveghea să nu se răstoarne.

Ne obișnuiserăm într-atât să-l vedem în fiecare dimineață la poarta școlii, să ne arunce mingile de cârpe care zburau peste gard înapoi, să-i îmbuneze pe paznici cu rădăcini dulci culese în crângurile din preajmă, să umble ca un strigoi printre noi, încât aproape că nu-l mai observam.

Jucam de față cu el jocurile noastre preferate, cele în care să se moară și de-a adevăratelea: de-a sclavii, de-a bandiții, de-a ridicatul sacilor plini cu cărbune cu dinții, precum și jocul nostru din duminici: săritul de pe acoperișurile celor două blocuri cu trei etaje ale școlii, de pe unul pe celălalt, distanța dintre ele, măsurată nu o dată de băieții mai mari, fiind exact de 3 metri și 20 de centimetri.

Duminicile, când rămâneam, de regulă, doar cu paznicii, care, amețiți de alcool, închideau ochii la toate năzbâțiile noastre, ba mai mult, cu anumite îndemnuri și comentarii, le încurajau, ne amuzam cu „jocul de duminică” pe care îl inventaseră cei din clasele superioare. Aceștia erau și cei mai duri dintre noi – pentru asta fiind și cei mai iubiți. De ei se temeau și profesorii. Născociseră acest giumbușluc „pentru depistarea fricoșilor”. Cel ales de ei urma să-și facă vânt și să

sară cu ochii închiși de pe un bloc al școlii pe celălalt. Cine deschidea ochii în timpul saltului era pedepsit: lua câte un bobârnac de la toată băiețimea.

Jocul continua de câteva săptămâni.

Trecuse prin încercare aproape toată clasa noastră.

În acea duminică veni și rândul meu.

Folosindu-mă de scara laterală, am urcat pe acoperișul plat, mi-am făcut vânt ca să ajung pe celălalt acoperiș, dar în zbor, involuntar, am deschis ochii. Lucru care a fost văzut imediat de arbitrii de jos: cei aproape 300 de colegi, care au huiduit solidar. Cu atât mai mult cu cât, atunci când a fost să aterizez, avântul n-a mai fost suficient de puternic și aproape că m-am prăbușit în golul dintre cele două blocuri, noroc că reușisem să mă agăț cu vârful degetelor sau, mai degrabă, cu unghiile, de cornișă, bălăbănindu-mă o vreme, spre distracția ortacilor mei, deasupra lor, la o înălțime de peste zece metri.

Eram gata să cad dintr-o clipă în alta. Dar nu mi-a întins nimeni, dintre cei de pe acoperiș, mâna.

Asta e și una dintre condițiile jocurilor noastre: urmează să te descurci singur, orice ți s-ar întâmpla, ca un adevărat partizan.

Paznicii se distrau pe seama neputinței mele ca de-o șotie: „Copiii dracului!” Necunoscutul urmărea și el de lângă poartă opintelile mele, înlemnit de mirare.

Probabil că nu mai văzuse nicăieri pozne ca la Nadrecinoe.

Am făcut un efort supraomenesc și mi-am aburcat printr-o flotare reușită pieptul pe acoperiș, apoi, când am coborât de pe acesta în curte, toți colegii – asta fiind altă condiție a jocului – s-au apropiat unul după altul de mine, cel „fricos”, ca să-mi tragă fiecare bobârnacul lui.

300 de bobârnace nu e puțin.

M-au durut creștetul, unde le încasasem, precum și brațele cu care încercasem să mă apăr, mai ales degetele însângerate de la săritura mea nereușită, noaptea întreagă. Dar toate astea m-au făcut să sufăr mai puțin ca la moartea tovarășului Stalin și n-am slobozit nici o lacrimă.

A doua zi mă mai durea tot corpul. La micul dejun bucătarul, parcă știind prin ce-am trecut în ajun, când i-am cerut ca de obicei supliment, m-a trosnit cu polonicul în cap, cu fraza:

— Ți-ajunge!

După asta m-am retras pe acoperișul plat al atelierului nostru de cizmărie ca să mă încălzesc la soare, să-mi odihnesc sfârșeala din trup și să pot fi singur.

De acolo, de sus, l-am văzut din nou pe necunoscut. Mergea printre copiii care improvizau felurite jocuri, se uita îndelung în ochii fiecăruia și spunea ceva.

A mers așa, apropiindu-se de mai multe grupuri de elevi, care parcă îl ascultau, apoi îi întorceau spatele, se fereau de el, chicotind abia auzit și continuându-și jocurile lor.

Nu auzeam ce le spune.

Era un om straniu, cu chipul lui nedormit și nebărbierit. Hainele sale – îngrijite în primele zile – ajunseseră și ele șifonate rău.

Mă uitam și eu la el de acolo, din ascunzișul meu de pe atelier, cu un fel de dispreț de copil.

Apoi am uitat de dânsul.

Mă gândeam la ale mele: la cei câțiva prieteni pe care-i aveam, în fața cărora mă făcusem de ocară în ajun și care au fost nevoiți și ei să mă penalizeze cu câte un bobârnac, și la altele.

L-am văzut apoi pe necunoscut chiar alături, jos, lângă ușa atelierului, umblând printre copiii. Tocmai atunci

ajutasem câteva furnici să se ascundă într-o crăpătură din acoperiș. Am tresărit când străinul s-a apropiat de colegul meu de clasă Ivan-Conservă, a privit în ochii lui înguști și i-a zis încet: „Mircea!” Acela s-a uitat la el speriat, i-a întors spatele și s-a îndepărtat în grabă către un alt grup de copii. Apoi necunoscutul l-a privit în ochi pe un lungan din clasele mari și i-a spus același cuvânt fără nicio noimă în limba care era și a mea: „Mircea!” Lunganul i-a zâmbit încrețind colțul buzelor și s-a dat și el la o parte.

Și-atunci, brusc, mi-am amintit de taina mea, însemnata pe braț. Parcă îmi căzuse cerul pe cap. Am vrut să strig și n-am putut. Mușisem. Am sărit dintr-odată în picioare, mi-am suflecat într-o clipită mâneca de la cămașă până la cot și am ridicat sus deasupra capului mâna mea dreaptă strânsă pumn, astfel ca partea scrisă să se vadă din locul unde se afla omul străin.

Am stat așa ca o statuie, în picioare pe acoperiș, cu dinții crispați și cu gura încleștată de emoție, până m-a observat.

S-a uitat la mine și a început să strige ca ieșit din minți: „Mircea! Mircea! Băiatul tatei!”

Nu mai țin minte cum am coborât de pe atelier, dacă am coborât sau am sărit în brațele lui vânjoase, dar, de cum am ajuns lângă el, m-a strâns la pieptul său și a început să plângă, repetând același cuvânt enigmatic, care pe atunci nu eram prea sigur ce înseamnă și dacă, în genere, înseamnă ceva: „Mircea! Mircea! Mircea!”

Colegii mei s-au îngrămădit în jurul nostru ca la spectacol, fără să înțeleagă ce se întâmplă. Apoi necunoscutul m-a dus aproape pe sus până la cabinetul directoarei noastre, căreia i-a explicat că eu aș fi Mircea, băiatul lui, iar dânsul e tatăl meu.

Eu nu reacționez în niciun fel la isteriile străinului: știam

că tatăl meu murise și dânsul se numise Iosif Vissarionovici Stalin. Și, când acolo: iată, încă un „tătuc”.

Până la urmă directoarea i-a înmânat o recipisă, mi-a spus să-mi iau lucrurile din internat (o carte despre Matrosov, un cuțit finlandez și o cochilie uriașă de melc găsită în taiga, pe care le păstram cusute în saltea) și să plec cu acest necunoscut.

M-am supus, ca un soldat, așa cum fuseserăm obișnuiți la Nadrecinoe de mici, fără să întrebăm de ce.

Era un ordin, el trebuia executat.

Când am ieșit pe ușa școlii noastre cu acel bărbat, care mă ținea strâns de mână, ca și cum se temea să nu mă piardă, toți cei aproape 300 de elevi ai orfelinatului din Nadrecinoe ne petrecură, fără să scoată un cuvânt, cu priviri supărate, de parcă îi trădasem, până am ieșit pe poarta cea mare.

Ajunși dincolo de gardul înalt al orfelinatului, necunoscutul mi-a spus că-l cheamă Mihai Ulmu.

Așa l-am cunoscut pe tatăl meu.

Cele pe care le-am așternut pe aceste file le-am aflat de la el. Am ținut să le cunoscă și alții, dat fiind faptul – iar acestea sunt cuvintele lui – că este de datoriu unui om care a coborât în infern și a ieșit viu de acolo să povestească: de cum începe să vorbească, el vorbește și cu gura celora care nu mai pot să vorbească, și vede lumea și cu ochii celora care nu mai pot să o vadă; nimic din ce-a văzut el nu poate fi ascuns, nimic din ce-a sperat dânsul nu poate să nu se împlinească. Chiar și cu o întârziere de o mie de ani.

LANUL

„Există o demnitate a simplității...”

Gilbert Keith Chesterton

Acea dimineață a fost una ca niciunele.
Așa a intrat ea în istorie și așa trebuie povestită.
Tot satul se revărsase din zorii zorilor în lanul de grâu.

Acolo se afla și Ștefan Răzeșu cu toată cimotoia lui.

Înainte de a fulgera cu coasele, bărbații stau la marginea holdei ca în fața unui altar, care îi ajută să comunice cu cerul siniliu, cu albăstrelele din lan și cu pământul negru ca păcura.

Urmând un ritual însușit de la părinții săi, Ștefan Răzeșu mângâie mai întâi boabele coapte, dezghioacă un spic frecându-l în palme, ca să simtă toată căldura țărânei prefrându-i-se printre degete.

Holdele îi ajung până la brâu.

Spicul e greu.

Simte în inima lui o mulțumire ascunsă pe care încă nu o poate împărtăși nimănu.

Cu un „Doamne ajută!” înfige lama coasei în lanul cu foșnet uscat de pai.

Țăranilor, în această parte a anului, cel mai mult le este frică de ploaie.

Din cauza ei, în câmp se culcă, în câmp se scoală.

Seara bărbații își aștern între snopi, sub vreo claie, ca dimineața să fie tot aici.

Femeile și copiii dorm în căruțe.

— Dacă se revarsă cerul, ni s-a dus munculița noastră pe gărlă, zic aceștia.

Gospodarii din Poiana au un obicei de sute, poate chiar de mii de ani, să semene în acele locuri dintre păduri.

Acestea se numesc La Pâine.

E un podiș, „situat deasupra lumii”, cum zic bătrânii, de pe care în zile senine se văd munții, iar în altele cu vânt puternic simți miros de mare.

O fâșie lată de câțiva kilometri prinsă între două dumbrăvi de stejar, care se vede din cer ca un preș lung de aur așternut pe pământ, se întinde de la Răut până aproape de Orhei.

E una dintre acele ore ale dimineții în care aerul proaspăt te amețește.

Bărbații îl trag adânc în piept și mânuiesc coasa, înaintând cu pași mari și hotărâți prin lan. Femeile îi urmează adunând spicele secerate, pe care le așază în clăi.

Înainte tuturor merge Ștefan Răzeșu.

Grânele au rodit bine în acest an. Numai de-ar reuși să le adune, înainte de a cădea ploile.

Maria, fiica lui, vine la câțiva pași din urmă, legând snopi.

A deprins-o de mică să nu-i fie rușine să muncească. Și se bucură că și la carte e prima.

Absolvă în acest an liceul din Poiana. Și cum orele dinainte de examenul cel mare și le are fixate după-masă, iese odată cu zorii să-și ajute părinții să adune pâinea.

În tăria cerului se aude frăsuind o ciocârlie.

Ici-colo, în lan câte un mac roșu sau câte o albăstrea se leagănă în bătaia vântului.

Caii deshămați pasc la marginea pădurii.

La un moment dat Maria începe să cânte.

Toți ceilalți, fete și flăcăi, bărbați și femei, o susțin.

E un semn bun, cosașii știu: cântecul le împinge coasa din urmă.

Cântarea lor răsună până departe. La el participă parcă și grâul, unduindu-se în vânt, și coasele care mușcă din lan, și stejarii ce foșnesc la margine de holdă, și adierea ușoară care poartă pe sus miros de flori de câmp.

E un cântec transmis de la o generație de cosași la alta:

„...*Stă mândra la sărutat –*

Ca spicul la secerat,

Măi dorule!..”

Dintr-odată, tună în cer. Dar pe boltă nu se vede nici un fir de nor. Cântecul continuă:

„*Dorul meu pe unde pleacă*

Nu-i pasăre să-l întreacă...”

Șuierul coaselor, adunatul spicelor secerate în snopi, voia bună a femeilor, glumele bărbaților, râsetul fetelor și al flăcăilor, fornăitul cailor care pasc lângă căruțe sub streășină de copaci, totul se amestecă cu notele acestor doine atât de vechi, dar și atât de noi.

Tunetul care vine din acel cer fără nori e înlocuit treptat de un uruit înfundat, ca de motoare, care crește de undeva de după zări.

Brusc, cântarea îngheață pe buzele fetelor, bărbații încețază să mai cosească, ținând strâns coasele în mâini ca întru a se apăra, femeile rămân înmărmurite cu snopii în brațe și cu ochii ațintiți către locul de unde se aud acele tunete înăbușite.

Apoi zăresc cu toții cum urcă din vale, înaintând prin lanul cât un stat de om, niște țevi groase țintind către cer.

Pe măsură ce acestea se apropie, cosașii descoperă că sunt țevile unor tancuri, care înaintează greoi prin lan, uruind amenințător și pătulind cu șenilele lor spicele coapte.

Bărbații se dau înspăimântați la o parte din calea acelor namile uriașe, dotate cu tunuri și mitraliere care-i țintesc, iar femeile, după ce aruncă grăbite ca la un semnal snopii în clăi, se reped către căruțele în care li se află copiii, ca aceștia să nu se sperie.

Sunt șase care de luptă, cu stele roșii pe turele.

Trec impasibile pe lângă acei țărani sprijiniți în coase și pe lângă căruțele în ale căror coșuri pline cu iarbă pruncii, treziți din somn de zgomotul infernal, prind să scâncească...

În timp ce Ștefan Răzeșu se apleacă să ridice câteva mănunchiuri de spice mototolite, un mastodont de fier, care vine în urma celorlalte, atunci când ajunge în dreptul cosașilor, oprește brusc locului, un militar scoate capul din oblonul deschis al turelei și-i salută cu zâmbetul până la urechi:

— Bună dimineața, tovarăși! Bucurați-vă! De acum încolo sunteți liberi.

Rostește aceste cuvinte cu o jovialitate nestăpânită, după care dispare din nou în burta de fier a tancului ce o ia din loc cu viteză, ca să ajungă din urmă celelalte mașini, întrecându-se prin lanul de grâu copt, culcând la pământ spicele grele și dispărând după zare în direcția comunei Poiana.

... Era dimineața zilei de 28 iunie anul 1940.

LECȚIA DE LITERATURĂ

„În idei nu se trage cu pușca.”

Antoine de Rivarol

In aceea zi la liceul din Poiana se desfășura una dintre ultimele lecții de literatură din anul școlar. Profesorul Mihai Ulmu le predă elevilor săi anul întreg Eminescu. Și doar la câteva ore le vorbea despre ceilalți scriitori. Era multă ambiție în acest fel de a trata arta cuvântului, iar cabinetul de literatură semăna cu o adevărată „casă mare”, pe care o împodobiseră, cu portrete de scriitori, covoare, expoziții de reviste și cărți, elevii împreună cu dirigintele lor.

Ulmu era un tânăr de douăzeci și cinci de ani, de o statură zveltă și elegantă, cu un chip palid, încadrat de niște plete negre ce i se revărsau bogat pe umeri, luminat de doi ochi căprui, pe care oboseala lecturii îi făcea parcă mai adânci și a căror tristețe contrasta cu zâmbetul ironic abia schițat în colțul buzelor, zâmbet care-l însoțea pretutindeni...

Absolvise facultatea acum un an.

Între catedra unde stătea și băncile elevilor era o distanță pe care el o respecta. Deși își dădea seama că erau

deja oameni maturi, dintr-o inerție se mai comporta cu ei precum cu niște copii.

Stăteau la locurile lor, o clasă de liceeni ca toți liceenii, cu fițuici, cu cărți consultate pe sub bănci, cu creta de lângă tablă dispărută când tema era dificilă.

În preajma examenelor de bacalaureat clasa toată avea ceva din freamătul unei livezi în aprilie, care simțea că acuși va înflori.

Fiecare lecție a lui era și cea mai interesantă.

Îmbina subiectele din programă, poemele sau nuvelele pe care le predă cu teme care știa că-i interesează.

Scrise mai întâi cu creta pe tablă:

„*La steaua...*”

Apoi începu să recite:

— *...Icoana stelei ce-a murit*

Încet pe cer se suie,

Era pe când nu s-a zărit,

Azi o vedem și nu e...

Le vorbi despre paralela pe care o face poetul între stea și iubire...

— Așa cum ochii noștri continuă să-i mai vadă lumina pe cer și cu mult după ce steaua s-a stins, amintirea unei iubiri apuse îl va mai urmări încă multă vreme pe cel care a fost străluminat de ea...

— Cum? – întrebă cineva dintre elevi.

Și, înainte ca Ulmu să explice, ridică mâna liceana Maria Răzeșu, sosită la lecție direct din arie.

– Ce vrei să spui, Maria?!

– V-am ruga să ne vorbiți și despre dragoste... E o doleanță a tuturor colegilor mei.

Toți elevii râd. Profesorul îi măsoară cu privirea – acești copii au câte 17-18 ani, sunt ca puii de rândunică înainte de

întâiul lor zbor, termină în acest an liceul, se află cu toții la vârsta primei lor iubiri și el încă nu a discutat niciodată cu ei, deși poate ar fi trebuit s-o facă ceva mai demult, despre acest sentiment care, cu adevărat, nu e de neglijat.

— Bine, o vom face chiar la lecția următoare. Dar pentru asta fiecare dintre voi să formuleze până atunci și o definiție a dragostei. Ca să nu vorbesc numai eu.

Lângă data scrisă pe tablă: „28 iunie 1940”, profesorul Ulmu notează tema pentru acasă:

„*Ce e iubirea?!*”

Se întoarce cu fața spre clasă, dar o găsește, pe toată, cu ochii ațintiți dincolo de geamuri.

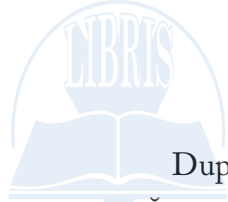
Văzu două camioane cu soldați, pe ale căror cabine erau desenate câte o stea roșie în cinci colțuri. Acestea opriră la poarta școlii. Un ofițer sări dintr-o cabină. Făcu un semn soldaților, care se împrăștiară în două direcții: o parte porni spre primăria de vizavi, unde unul dintre ei scoase drapelul tricolor de la intrare, aruncându-l la pământ, ca să așeze în locul lui un steag roșu, cu secera și ciocanul pe el; iar o altă parte, în frunte cu ofițerul, intră în ograda școlii, în pas alergător.

Mersul lor cadențat se auzi răsunând pe podeaua de ciment din coridorul școlii. Apoi ușa se deschise brusc și unul dintre militari pătrunse în clasa lor. Erau obișnuiți ca, atunci când intra o persoană în vârstă în clasă, să se ridice cu toții în picioare.

— Bu-nă zi-ua! rosti militărește oaspetele. Așezați-vă!

Nimeni nu răspunse, nimeni nu se așeză. Musafirul continuă radiind:

— De azi încolo, sunteți liberi, dragi tovarăși! Marele Stalin, părintele popoarelor, v-a eliberat. El vă poruncește să fiți fericiți!

După această frază, privi iscoditor deasupra tablei, unde văzu portretul lui Eminescu. Trase pe dată taburetul de la masa profesorului, se aburcă cu cizmele prăfuite, desprinse de pe perete imaginea poetului și agăță în locul acestuia portretul lui Iosif Vissarionovici Stalin.

Apoi comisarul coborî, aruncă portretul lui Eminescu undeva după catedră, își șterse satisfăcut palmele și zise:

— Tovarășul Stalin ne-a ordonat să lichidăm dușmanul de clasă fără cruțare, cine nu-i cu noi, ne-a îndrumat învățătorul, este împotriva noastră. Așa că, vedeți, să învățați bine! i-a muștrat el blând.

Comisarul ieși, cu tocul pistolului fluturând la șold, trântind ușa după el. Toată clasa continuă să stea în picioare, înmărmurită. Pașii cadențați ai militarilor se mai auzeau îndepărtându-se pe coridor când a intervenit vocea calmă a profesorului Ulmu:

— Așezați-vă, elevi.

În clipele imediat următoare, jos în curte, răsună o împușcătură și copiii văzură cum în câinele bătrân al școlii – elevii îi ziceau Mutu, pentru că nu lătra niciodată –, care se împleticise printre picioarele militarilor, izbindu-se să muște în tăcere cizma unuia dintre soldați, comisarul își descărcă pistolul. Se auzea cum ceilalți militari râd, amuzați de cele întâmplare.

Urcară cu toții în cele două camioane care porniră din loc.

Ulmu cuprinse cu privirea clasa lui și zise senin, ca să descarce atmosfera:

— Vom continua la lecția următoare să vorbim despre Eminescu și... despre dragoste. Vom aborda aceste teme concomitent. Pentru că Eminescu e și un mare poet al iubirii...

Spuse și, ca într-o demonstrație, ridică de pe catedră un volumaș cu poezii.

— În această carte se conțin răspunsuri la multe dintre întrebările voastre.

Aici răsună vocea îndrăzneată a Mariei Răzeșu:

— Domnule profesor, ați putea să-mi împrumutați volumașul pentru câteva zile?!

Mihai Ulmu, deși știa de la profesorii săi că o carte împrumutată e virtual pierdută, i-l așază pe bancă:

— Cu condiția să nu-l pierzi.

— Vă promit, rosti eleva bucuroasă, ascunzându-l ca pe o comoară printre cărțile din ghiozdan.

Pe profesorul Ulmu îl însuflețea curiozitatea elevilor săi. Pe toate voiau să le știe, pe toate voiau să le cunoască.

— La revedere!

— La revedere! strigă toată clasa.

Profesorul ieși. Era ultima lecție. Dar nici unul dintre acei băieți și acele fete nu se grăbea să plece acasă. O neliniște oarbă începuse să-i frământa pe toți. Ei mai rămân o vreme în băncile lor, în clasa lor, unde împreună se simt parcă mai ocrotiți, mai în siguranță.

PROFESORUL MIHAI ULMU

*„Nu-i înveți pe alții ceea ce vrei,
nu-i înveți ceea ce știi, îi înveți ceea ce ești.”*

Jean Jaurès

... — Domnu' profesor! se auzi Ulmu strigat de cineva la poartă. Când ieși, îl văzu pe un sătean cu cușmă de miel și cojocică, încotoșmănat ca de iarnă, cu chip slab și nas borcănos:

— Domnu' profesor! Sunteți așteptat la școală, apoi slăbănogul coborî vocea în șoaptă:

Acolo s-a întâmplat ceva.

Rostind cuvintele, a privit speriat în jur și a dispărut pe o străduță lăturalnică.

Ulmu s-a îmbrăcat repede și a ieșit din casă. Până la școală nu întâlni pe nimeni, ca și cum satul era părăsit.

În pragul școlii își scoase de pe cap fesul de schi, eliberându-și pletele lungi și negre ca de cărbune. Presimți ceva rău înainte de a deschide ușa clasei: liniștea din interior i se păru nefirească. Își aminti vorba: când copilul stă prea cuminte, în mod sigur a făcut o șotie.

Când apăru în cadrul ușii, toată clasa stătea în picioare, iar în fața ei se mișca înainte și înapoi, nervos, cu tocul

pistolului bălăbănindu-i-se la șold și cu mâinile întinse înaintea sa, ca și cum s-ar fi luat de piept cu un dușman nevăzut, comisarul din ajun.

— Aa, și domnul... tovarășul profesor! – aproape că țipă acesta. O să trebuiască să răspunzi și dumneata împreună cu acești țânci în fața tribunalului clasei muncitoare. Numai uită-te ce-au făcut învățăceii dumitale...

Abia atunci Ulmu văzu portretul lui I. Stalin aruncat după catedră. Cineva îi desenase cu cărbune peste mustața căruntă o altă mustață mai veselă, inelată și avântată către frunte, unde mai avea conturate și o pereche de cornițe... Iar portretul lui Eminescu – așezat la locul său din fața clasei. Ulmu schiță o umbră de zâmbet și poate că ar fi râs cu poftă, dacă nu s-ar fi postat între ei acest militar spumegând de furie.

— Aș vrea să știu cine a făcut asta?! – tuna și fulgera militarul. Altfel, toată clasa va fi trimisă în Siberia. Toți ca unul, țâncani nenorociți și nerecunoscători. Cine și-a bătut joc de tatăl nostru?! Recunoașteți, puilor de năpârcă! urla comisarul, plimbându-se furios prin fața elevilor.

— Tu?! i se adresează acesta lui Ștefan Albac, luându-l de piept.

Acela nu spuse nimic.

— Tu? se apropie el de Liviu Dragu.

Nici Dragu nu răspunse.

Era clasa lui. Abia acum Mihai Ulmu și-a dat seama că, de fapt, nici n-o prea cunoștea. Erau copii mari, nici nu observase când au crescut, oameni în toată firea, dârji, cu demnitate și caracter, își zicea în gând, minunându-se de ei, în timp ce individul care începuse lecția de azi în locul său umbla printre bănci cu spume la gură. În curând urmau să se despartă. Erau ultimele lecții. Cei mai mulți vor deveni

plugari (le zicea: „Omul cu carte știe să țină mai strâns coarnele plugului”), profesori, ingineri, medici, se gândea el cu mândrie, dar în primul rând – Oameni. Oameni cu literă mare, așa și-i dorea. Oaspetele devenea tot mai iritat. Își înfipse degetele boante în umărul Mariei Răzeșu, premianta clasei.

— Tu ai făcut-o?

Maria îl privi cu dispreț și buzele i se întredeschiseră ca pentru un reproș sau un scuipat:

— Ieri ați...

Dar profesorul nu-i permise să-și continue fraza. Se avântă spre comisar și-i dădu la o parte mâna de pe umărul elevei Răzeșu:

— Ia mâna, scorpie! De ce-ți bați joc de niște copii?! Ei n-au nici o vină. Eu, da, eu am făcut toate astea. Și șterge-o! Ieși imediat din clasă!

— Aha! strigă comisarul mirat. Dumneata, vasăzică! Bănuiam eu! Ai să capeți pentru asta un glonț în ceafă, diversionistule!

Apoi sări la o parte din fața lui, de parcă s-ar fi ferit ca Ulmu să nu-l găurească cu privirea.

Se întoarse cu fața roșie de mânie, ca un rac la temperatura de fierbere, spre clasa care stătea înmărmurită.

— Cuib de viespi! O să vă arătăm noi! zbieră el și, luându-și portretul „profanat” subsuoară, ieși trântind ușa.

Eminescu rămase, învingător, deasupra tablei din clasa lor. Ulmu urcă la catedră, se așeză pe scaun, își sprijini capul în palme, apoi, după o pauză, spuse:

— Așezați-vă, elevi! Să ne continuăm lecția. Despre ce am spus că vom vorbi azi?!

Era foarte greu să-i readucă pe elevi la atmosfera lecției de care, era sigur, se pregătiseră ca niciodată. Dar el urma

să-și revină primul și să se comporte de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Spuneam că astăzi vom vorbi despre dragoste. Da, da, despre dragoste. Maria Răzeșu, citește poemul „La steaua”, îi zise el celei mai bune eleve din clasă, pe care o observase că așeză volumașul poetului pe masă.

În acea liniște de după furtună, vocea ei cristalină răsună ca într-un amvon:

— *La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă...*

Toată clasa era numai ochi și urechi. Poemul lui Eminescu îi ajută să creeze o ambianță de încredere și sinceritate atât de necesară unei discuții de suflet.

— Poetul Eminescu, zise Ulmu, crede că iubirea îl poate face pe om mai bun, mai frumos, mai puternic. Că de Iubire are parte doar cel care dăruiește Iubire. Că prin dragoste omul cunoaște nemurirea. Dar tu, Maria Răzeșu, ce crezi despre dragoste?! i se adresă profesorul elevei care mai stătea în picioare.

— Mă gândeam că dacă ar fi să scoți din Biblie câteva întâmplări, niște psalmi, unele file și chiar pe unii profeți cu cărțile lor, ea tot Biblie rămâne; dar dacă scoți din ea Iubirea, aceasta devine o carte oarecare...

Era o fată zveltă, nălțuță, cu gâțe negre lungi, ochi albaștrui-verzui, frunte luminoasă și pomeți mereu înflăcârați. Să fi avut ea acel curaj nebun de a-l fi înfruntat pe mai-marele lumii?!

O completează Liviu Dragu:

— Dacă într-o căsătorie numai unul e fericit, atunci ambii sunt nefericiți...

Să fi descoperit chiar el acest adevăr, mai înainte de a-l cunoaște?! E fiu de plugar. Îi place să are și să semene pământul. Are chipul ars de soare, păr ca pana corbului și un început de mustăcioară. Să fie oare el acela care a avut îndrăzneala să-și apere poetul drag?!

— Dacă iubești sau nu?! E ca și cum ți-ar fi indiferent dacă trăiești sau nu. Când iubește, omul devine ceilalți sau celălalt, și abia atunci este puternic cu adevărat. Alături de iubire, dintre toate harurile dumnezeiești, Apostolul Pavel pune răbdarea. Să avem răbdare să ne iubim semenii, chiar pe cei care o merită mai puțin.

Costin Radu, „preotul” clasei. Visează să urmeze teologia. Are pe chipul său un calm care trezește încredere. Simțul dreptății să-l fi făcut tocmai pe el să se ia de piept cu noua putere?!

De unde cunosc ei aceste lucruri?! se întreba Ulmu. Îi tratase mereu ca pe niște copii și iată-i cum gândesc – ca niște maturi. Ridicau mâna unul după altul... Ce spun ei printre cuvinte?! Ce sugerează?! Ce îndeamnă?!

— Tristețea din dragoste e cea mai frumoasă tristețe din lume...

Oana Răutu, o fată roșcată, pistruiată, cu ochi cenușii. Speră să se facă profesoară. Un profesor trebuie să fie un exemplu de dreptate și pentru ceilalți. Ea să fie aceea?!

Ana Ionescu:

— Dragostea te ajută să deschizi poarta înțelegerii lucrurilor, a oamenilor, a lumii, a propriilor sentimente. Dar și-n lumină poate fi întuneric, precum și-n tristețe poate fi bucurie. O bucurie te poate înălța, dar te și poate înfrânge. Adevărata iubire e cea care-ți dăruiește aripi...

Șerban Brad:

— Eu aș compara o iubire adevărată, pentru că de ea e

vorba, cu o furtună iscată din senin pe o mare liniștită, cu valuri uriașe care trec peste diguri, pătrund în orașe, se revarsă peste ziduri înalte, surpă maluri priporoase, răstoarnă stânci...

Alecu Stan:

— Cine afirmă că iubește omenirea fără a fi iubit măcar pe cineva din această omenire minte...

Dumitru Gusti:

— Căsătoriile fericite nu au istorie. Dacă Romeo și Julieta ar fi fost fericiți, n-ar fi știut nimeni de ei.

Petru Diac, poreclit și „bufonul clasei”, are totdeauna bancul potrivit la locul potrivit:

— Și totuși iubirea reciprocă e o raritate, ca o floare de mac în mijlocul unui lan de grâu. Câteodată noi, oamenii, vopsim o cioară ca să pară albă, nu fiindcă ne place culoarea ei. Un om trebuie iubit pentru ce este, nu pentru ce ne-ar plăcea să credem că este...

Cam trist de astă dată.

Viorica Niță:

— Alegem să suferim din dragoste, pentru că suferința din dragoste ne ajută să înțelegem de ce trăim, ce trăim și ce preț are viața noastră...

Elezii se completează, se contrazic pe alocuri, gândesc cu voce tare... de unde ar putea ei ști toate astea?! I-a tratat mereu ca pe niște băiețandri și fetișcane. Sunt aceiași, cei pe care i-a cunoscut el dintotdeauna. S-a schimbat doar ceva în ei, în felul lor de a fi, de a înțelege lucrurile, medita profesorul Ulmu. Au deprins multe în anii lor de școală. Dar cel mai important e faptul că au învățat să gândească. Ca să poată fi ei înșiși.

Se făcu și mai atent la fiecare nuanță, era tot o așteptare față de fiecare cuvânt pe care urma să-l audă, acest nesaț era și ca o încununare a activității sale de pedagog în această

școală. Clasa la care era și diriginte avea examene de absolvire peste câteva zile. După care urma să plece fiecare pe drumul său. Ce-i aștepta?! Nu știau nici ei. Nu bănuia nici dânsul.

Dar, ascultându-i cum gândesc, se bucura că sunt liberi-liberi și ar fi fost astfel chiar și cu cătușe la mâini și la picioare, pentru că învățaseră să gândească și să se comporte ca niște oameni liberi. Ei nu se vor împăca cu minciuna, ei i-au făcut dreptate poetului drag, n-au permis ca acesta să fie umilit.

Cel mai mult le aprecia demnitatea omenească, cea pe care reușise s-o cultive în fiecare dintre ei. Turma nu are demnitate, chiar dacă atacă sau se apără. Omul o are și, atâta timp cât nu o părăsește, el nu poate fi învins.

Trecuseră câteva ore bune și ei mai aveau încă multe să-și spună.

— ...*Iubirea care mișcă sori și stele...*

Poemul lui Dante. Elevul său Bogdan Brusture, țăranul țăranilor, citea din cartea cărților. Dar ritmul versurilor era unul de alarmă, alarmă citi dintr-odată și pe fețele elevilor săi. Își aruncă atunci privirile spre fereastră. Lângă primărie, devenită „soviet sătesc”, văzu oprindu-se un camion cu soldați. Aceștia coborâră repede din caroserie – erau vreo treizeci de militari, care înconjurară, ca într-o manevră plină de risc, cu armele pregătite să tragă, chiar clădirea în care se aflau ei. Câțiva soldați în frunte cu un locotenent tinerel pătrunseră în școală. Bogdan, deși privea în ochii profesorului și nu vedea ce se întâmplă în curtea școlii, începu să se bălbâie:

— Da..., zise el și se opri.

„Mai scurt, mai scurt, până când rămâne din mulțimea de cuvinte, din nesfârșirea de fraze – o singură silabă, care spune totul”, își zise Ulmu.

Da, iubirea nu poate fi decât afirmare.

Soldații nu bătură la ușă. Unul dintre ei o împinse cu patul armei.

Douăzeci de copii, care vorbeau despre dragoste, tresăriră înspăimântați. Patruzeci de ochi îi țintuiră și-i opriră în prag pe intruși.

Ulmu părăsi catedra, îndreptându-se către străinii care se postară în ușa deschisă. Ieși în coridorul școlii și închise ușa în urma lui.

— Dumneata ești profesorul Mihai Ulmu?!, îl întrebă cu voce gravă locotenentul.

— Eu sunt. Ce doriți?!

— În numele Puterii Sovietice și al Guvernului URSS, ești arestat ca dușman al poporului.

Clasele cealalte erau în vacanță. Numai elevii din cursul superior se mai aflau în școală în așteptarea examenelor. Într-o clasă de alături mai mulți copii aveau consultații. Când aceștia ciuliră urechile la răpăitul de cizme de pe culoar, profesorul pensionar Spiridon Cocea deschise ușa să vadă ce se întâmplă, dar un soldat se apropie în viteză, îl împinse înapoi în clasă și-i zise în șoaptă:

— Sunetul de recreație încă n-a fost. Stai cuminte în clasă, moșule.

Acela, alb ca varul, încercă să protesteze cu voce slabă:

— Dar, domnilor...

Ușa i se închise însă cu un pocnet surd în față.

Ulmu îl măsură cu privirea pe locotenent.

— Dumneavoastră sunteți superiorul?

— Exact.

— Văd soldați postați pe sub fiecare geam, nu am unde fugi. Rog doar să-mi permiteți să închei lecția, le dau elevilor tema pentru acasă și merg cu domniile voastre unde doriți.

Un soldat încercă să-l lovească, dar locotenentul, un tânăr cu mustață abia mijită, cu ochi înguști, mongoloizi, îi făcu semn să se oprească.

Bine, te așteptăm... Cinci minute.

Ulmu intră în clasă și trase ușa după el. Ce le putea spune, din cele pe care n-a reușit să le spună timp de luni de zile, în doar cinci minute?! Își învinse tremurul mâinilor și încercă să fie cât mai calm posibil, străduindu-se să arate binedispus.

— Ooo! Dragilor! Voi, se pare, sunteți cu toții îndrăgostiți... V-ați pregătit bine pentru lecția de azi. Mă bucur pentru voi. Ca o concluzie aș putea afirma și eu: neamul nostru e condamnat să iubească. El nu s-a raportat niciodată la lume, ci a raportat lumea la el. El a iubit-o, fără să aștepte totdeauna să i se răspundă cu aceeași intensitate. Dragostea este duhul care se împrăștie în materie pentru a o însufleți, a o spiritualiza, ca să capete și ea, astfel, proprietatea de a iubi...

Vorbea fără grabă, cu o blândețe suspectă a vocii, de parcă elevii lui nu știau de soldații care-l așteptau după ușă, de parcă cele cinci minute pe care le căpătase de la locotenent se egalau cu o veșnicie.

— Iar acum notați în caiete tema pentru acasă. Liviu Dragu, treci la tablă și scrie...

Dragu ieși din banca sa și luă în mâini creta de lângă tablă.

Ulmu dictă:

— „...*A fi om în viață e o artă sau un destin?!*”

— Pentru când ne vedem data viitoare – pregătiți această temă.

Nu le spuse nici „La revedere!”, nici „Pe curând!”, îi cuprinse cu privirea și, schițând un zâmbet încrezător, ieși

din clasă. Pe coridor îl aștepta locotenentul tinerel. Îi spuse în șoaptă ofițerului:

— Vă rog să mă înțelegeți, sunt profesorul lor de literatură... Vă implor. N-aș vrea să mă vadă mergând în cătușe sau ținând mâinile la spate, ca un arestat...

— Bine. Vă înțeleg. Fiindcă am fost și eu câțiva ani profesor de literatura rusă la Kazani...

Când ieșiră în curtea școlii, elevii care se buluciră la ferestre îl văzură pe profesorul lor cum discută pașnic cu ofițerul, urmați de cei 30 de soldați mergând în dezordine. Ostașii urcară în caroseria camionului, iar locotenentul îi făcu loc în cabină alături de el și profesorului Ulmu. Când puse piciorul pe scara cabinei, Ulmu întoarse capul și văzu toată clasa lui îngrămadită la ferestre. Nu le făcu semn cu mâna, ca gestul lui să nu fie interpretat greșit. Zâmbi încă o dată, zâmbi larg, în timp ce-și ocupă locul în cabină alături de ofițer, cu gând că zâmbetul lui nu putea să nu fie văzut de către elevii cărora le fusese mai mult decât profesor și diriginte, le fusese un prieten...

Camionul se puse în mișcare. Prin Poiana nu treceau mai mult de patru-cinci mașini într-un an. Gâștele și copiii nu se grăbeau să se ferească din calea lui. Sătenii se dădură la garduri, urmărindu-l cu o anumită curiozitate. Tot satul îl văzu pe profesorul Ulmu așezat între șofer și locotenent ca pentru o plimbare, discutând veseli.

Poiana era potopită de verde. Livezile licăreau de cireșele coapte. Lanurile foșneau aurii.

Drumul care ducea către reședința județeană urca un deal luuung de vreo zece kilometri.

La mijlocul dealului camionul opri găfăind. Aici profesorul Ulmu a fost îmbrâncit din cabină, ca un sac cu cartofi; apoi, după ce i se puseră cătușele la mâini, fu împins

dincolo de prelată de brațele vânjoase ale soldaților și aruncat pe dușumeaua aceluia camion militar. Dar acest lucru nu-l văzu decât o bătrânică, Safta, ce se nimeri în acea zi să strângă vreascuri dintr-un crâng de salcâmi de pe marginea drumului, care îi vorbi cu mare frică unei măhălence, care povesti și ea alteia care, la rându-i, istorisi până către seară ceea ce auzi întregului sat.

Dar nimeni nu le crezu, de vreme ce ofițerul care venise în acea zi la școală era chiar prietenul profesorului Ulmu, oferindu-i acestuia locul de alături în cabina autovehiculului.

După ce nu s-a întors în aceeași zi la Poiana, mai multă lume a presupus că Mihai Ulmu fusese mobilizat în armată, unde era mare nevoie la acea oră de cunoscători ai limbii germane, sau că a fost trimis în România, unde ar face revoluție socială, sau că fusese angajat ca medic militar, profesie pe care o deprinsese de la tatăl său...

Vorbe erau multe, toate alimentate de faptul că profesorul de literatură întârziase să se reîntoarcă în localitate...

...Mihai Ulmu avea să revină la școala lui din comuna Poiana abia peste 13 ani.